

<sida1>

[<Ink. den 31 Maji 1852> [Ankomstdatum till Consistorium](#)]

Till Maxime Venerandum Consistorium!

Enligt 66§ af Kongl Majts nådiga Reglemente för Ecclesiastik werket i Lappmarken af den 14de April 1846, åligger det Visitator, att wid Visitations-terminens slut till Maxime Venerandum Consistorium ingifwa en utförlig berättelse om Ecclesiastik verkets tillstånd inom Districtet, äfwensom förslag till förändringar, som visa sig wara af behovet påkallade.

I anledning deraf vågar undertecknad, hwars Embets verksamhet, i egenskap af Visitator i norra Lappmarks-Districtet härmed går till ända, till Maxime Venerandi Consistorii upplysta pröfning hemställa följande omständigheter, hwilka under mina Visitationsresor förekommit anmärkningsvärda.

1mo Har erfarenheten wisat, att det vid vissa tillfällen är alldeles omöjligt att till den förut bestämda tiden framkomma ifrån Arjeplog till Jockmock, enär vägarne emellan dessa Församlingar icke äro hwarje vinter farbara. Fordom, då en Domare reste genom hela Lappmarken, woro

<sida2>

Församlingarne förpliktade, att medelst rentrampning, hålla vägarne öppna för Domhafwanden och Krono Fogden; men sedan Domsagorna blifwit åtskiljda, är ingen förpliktad, att hålla vägen mellan dessa Tingsställen farbar; och då snödigra wintrar inträffa, kunna icke menniskor färdas emellan Arjeplog och Jockmock, på annat sätt, än med skidor, hwilket fordrar ungdomens hälsa och krafter samt en wana vid strapatser, som icke alltid kan föreställas hos en till åren kommen man. Ehuru undertecknad i yngre åren, och sednast 1844 tillryggalade en wäglängd af åtta mil på skidor, vågar jag icke vid 52 års ålder företaga en sådan färd; och då någon annan utväg icke fanns att komma fram från Arjeplog till Jockmock på bestämd tid, så måste jag resa ifrån Arjeplog till Piteå och vidare till Luleå, samt derifrån efter malmvägen till Gelleware - Således har ingen visitation blifwit hållen i Jockmock, sedan år 1850. Emellertid har Pastor Westerlund blifwit anmodad, att till Maxime Venerandum Consistorium ingifwa sin Embetsberättelse om Församlingens och Scholans tillstånd.

2do hemställes till Maxime Venerandi Consistorii upplysta pröfning, om icke en kommande Visitator må kunna erhålla officiel uppgift öfwer de löner, gratialer eller pensioner, hwilka årligen utbetalas af Statens medel till Prestenkor eller deras barn; till för detta Scholmästare enkor, samt till för detta Catecheter eller andra personer, som höra till Ecclesiastik staten i Lappmarken. Det har händt under mina visitationsresor, att åtskilliga Prestenkor eller deras barn, äfwensom för detta Catecheter anmält sig såsom behöfwande någon tillökning uti sina gratialer eller pensioner;

men varande i okunnighet om beloppet af deras förut innehafwande gratialer eller pensioner, har jag icke vågat införa deras pretentioner i Visitationsacterne. Tillfälligtvis har jag genom en Tidnings-Artikel blifwit underrättad derom, att en gammal för detta afsatt Länsman i Jockmock, wid namn Granström, har blifwit hugnad med pension af Lapp-

<sida3>
markens Ecclesiastik Fond. Om detta exempel må kunna tjena till præjudicat för andra till Ecclesiastiksstaten icke hörande personer, så vågar jag ödmjukast anmäla för detta Länsman Edén i Arwidsjaur, hwilken med hustru och barn befinner sig uti stor fattigdom, sedan han, som det synes, godtyckligen, blifwit afsatt från sin innehafwande Länsmans tjenst.

^{3tio} hwad Scholorna angår, så har jag wäl förut vågat framställa mina åsigter, rörande de såkallade Kron-Scholorna, hwilka uti sitt nu warande skick icke tyckas motsvara ändamålet med sin tillwaro. Missions-Scholornas verksamhet wisar, att dessa med mindre kostnad, hafwa åstadkommit mera godt, än alla Kron-Scholor tillsammantagna. Jag hade redan år 1844 tillfälle att jemföra Missions-Scholornas elever med de Scholbarn, som njutit underwisning och wård uti Lycksele Kron-Schola. Jag har sedermera haft tillfälle att jämföra de barn som njutit undervisning och wård uti Kron-Scholorna i Arjeploug, Jockmock och Gelleware med Missions-Scholans elever i Torneå Lappmark. Wid denna jemförelse, har jag, efter noggran pröfning funnit, att Kron-Scholæ barnens christendoms kunskap är en utanläxa. Begreppet har hos dessa barn icke blifwit utveckladt; känslan har icke blifwit lifwad; hjertat har förblifwit oförändradt. Deremot hafwa Missions-Scholornas elever en klarare insigt i nådens ordning. Deras känsla är lifwad. De ega förmåga att uppfatta Christendomens sanningar med värma och nit för saken. Missions-Scholornas verksamhet har sträkt sig till hela Församlingar. Den har werkat på folkets öfwertygelse, och åstadkommit en förändring i folkets seder. Så har till exempel ungefärligen hälften af Församlingen i Gelliware blifwit nyckter, sedan Missions-Scholan fått utöfwa sin verksamhet derstädes i några månader. Af föregående årens visitations acter torde Maxime Venerandum Consistorium hafwa inhämtat, huruledes både Pastor Westerlund under sin korta tjenstgöring i Gelleware, äfwensom vice Pastorn och Scholmästaren Johan Læstadius anført klagomål deröfver

<sida4>

att en del af allmogen i Gelliware under sjelfwa Gudstjensten legat berusad af starka drycker uti de så kallade kyrkstugorne, ehuru äfwen denna del af allmogen anländt till Kyrkoplatsen för Högtidsdagarnes firande. Uti denna klagan af Presterskapet hafwa några redligt sinnade medlemmar af Församlingen instämt. De hafwa beklagat ofoget; men ingen af de klagande har haft någon förmåga, att motverka det öfwerhandtagande sedeförderfvet. Wid den sist hållna Visitationen, hade omständigheterna blifwit förändrade såtillwida, att något klagomål öfwer allmogens dryckenskap, icke anfördes, hwarken å Presterskapets sida

eller af Församlingens för tillfället närvarande medlemmar, ehuru flere funnos, som ännu hyllade den oinskränkta friheten, i afseende på bruket af starka drycker. Denna förändring i folkets seder, war ett resultat af Missions-Scholans verksamhet. Ett annat förhållande hade nu blifwit synligt i Arwidsjaur, hwarest Missions-Scholans verksamhet, i förening med Pastor Westerlunds ifriga bemödanden, hade nära nog befriat Allmogen från all bränwins införsel; men sedan Missions-Scholan upphört och Presterskapet, ehuru för egen del erkännande den absoluta nykterhets-principen, upphört att ifra för allmän nykterhet, klagades allmänt öfver fyllerilastens tilltagande. Det bör emellertid anmärkas, att Missions-Scholornas verksamhet, beror förnämligast af Lärarens nit för saken, äfwensom undervisningsmetoden bidrager mycket till det lyckligare resultatet.

Kron-Scholornas verksamhet hade kunnat utvidgas, om Sockne-Scholan kunnat med dem förenas; men sedan de öfriga Församlingarne blifwit underrättade derom, att en Församlings underdåniga anhållan om tillstånd, att få Sockne-Scholan med Kron-Scholan förenad, blifwit af Kongl Majt i nåder afslagen, hafva de öfriga Församlingarne, icke wågat ingifwa någon underdånig ansökning om dessa Scholors förening. Emellertid synas localomständigheterna lägga oöfvervinnerliga

<sid5>

hinder i vägen, för Sockne-Scholornas ändamålsenliga ordnande i Lappmarken, hwarest nybyggarena hittills lefwat förnämligast på Lapparnes bekostnad. Utsigterna för nybyggarens framtida bestånd, synas wara högst betänkliga, isynnerhet som insjöfisket, under kalla och regniga somrar, misslyckas. Uti de flesta Församlingar saknas tillfälle till binäringar. Nybyggarena i Arwidsjaur, kunna wäl förtjena något med tjäruitullwerkning och bjelkars forslande till Sjøkusten. Uti Arjeplog hafwa nybyggarena ingen annan biförtjenst, än fiske, hwilket hittills warit deras hufwudnäring; men äfwen detta har i sednare åren misslyckats. Uti Jockmock har jagt och fiske warit nybyggarens hufwudnäring; men uti sednare åren hafwa, både jagt och fiske betydligen aftagit. Uti Gelliware förtjena nybyggarena en knapp brödföda medelst malmtransporter; men föröfrigt råder stor fattigdom ibland dem. Uti Jukkasjärwi och Karesuando, kunna nybyggarena erhålla rågmjöl ifrån Norrige genom utbyte med smör och andra sofwelvaror. Dessa twänne sistnämnde Församlingar, äro, uti oekonomiskt afseende, bäst lottade, sålänge som brödföda kan erhållas från Norrige. De äro också de enda Församlingar uti hela Districtet, som wisat sig wara willige att underhålla en Socken-Schola; men de öfriga hafwa alltjemt klagat öfwer brist på medel att bygga Scholhus och underhålla Scholmästare. Alla dessa localförhållanden måste naturligtwis tagas i öfwerwägande, när fråga är om Sockne-Scholors organiserande i Lappmarkerne.

Härtill kommer ännu en annan omständighet, som, måhända lägger största hindret i vägen för Sockne-Scholornas bildande uti de Församlingar, hwarest Kron-Scholorna finnas. Uti Arwidsjaur kunna både

Lappar och Swenskar deltaga i de kostnader, som Sockne-Scholan medförer, såwida Lapparne i Arwidsjaur mera allmänt förstå och tala det Swenska Språket, naturligtwis med mer och mindre

< sida 6 >

färdighet. Äfwen i Jukkasjärwi och Karesuando, kunna Lapparne deltaga med nybyggarena, uti de kostnader, som fordras för Sockne-Scholans bildande, emedan Lapparne derstädes, läsa och tala finska språket. Men i Arjeploug, Jockmock och Gelleware, kunna Lapparne icke gerna åläggas, att deltaga uti de kostnader, som Sockne-Scholan medförer, alldenstund Lapparne i dessa Församlingar, icke kunna begagna, hwarken svenska eller finska, utan endast lappska, såsom underwisnings språk. Att öfwersätta böcker på lappska för Sockne-Scholans behof, skulle möta stora svårigheter och medföra stora kostnader. På denna grund och då Lapparne uti Arjeploug, Jockmock och Gelleware, måhända icke kunna lagligen åläggas, att deltaga i de kostnader, som erfordras för Sockne-Scholornas bildande och underhållande, hafwa dessa Församlingars nybyggarre önskat, att få Sockne-Scholorna förenade med Kron-Scholorna. Om Kunglig Majestät, genom Maxime Venerandum Consistorium och Landshöfdingeembetet i Piteå blefve underrättad om rätta förhållandet, så wågade dessa Församlingars svenska befolkning, i underdånighet hoppas, att Kunglig Majestät i nåder täctes fästa något afseende på deras oförmåga, att ensamme, och utan Lapparnes deltagande i kostnaderne, bygga och underhålla särskildta Sockne-Scholor.

4te Någon brist på lappska böcker, har wid sist hållne Visitationer, icke blifwit anmäld; men felaktigheter uti den nyare Psalm- och Evangelii-bokens öfwersättning, hafwa blifwit anmärkta af norra Lappmarkens Presterskap. Uti Gellivare Församling hafwa största delen af nybyggarena, jag vet icke af hwad anledning, läst sin christendom på lappska språket, ehuru de flestas egentliga modersmål är finskan. Jag har i anledning deraf fogat anstallt om finska religions böckers anskaffande till Gelleware Församling, och anmodat Presterskapet derstädes, att uppmana de föräldrar, hwilkas modersmål finska språket är, att låta sina barn läsa sin christendom på finska, så mycket heldre, som de flesta i Swerige brukliga religions och andaktsböcker äro ganska wäl öfwersatta på finska språket.

< sida 7 >

I detta afseende är den lappska litteraturen ganska fattig. Ty utom Bibeln, Nya Testamentet, Psalm- och Evangelii-boken, Luthers mindre Cateches, jemte Lindblomska förklaringen deröfwer, denna sistnämnda, i öfwersättningen felaktig, Högströms Frågbok och ABC boken jemte några Evangeliska ströskrifter, hwilka numera äro högst sällsynta, finnes ingen brukbar Postilla öfwersatt på lappska språket, sedan Högströms Postilla utgått. Jag skulle dock icke wilja recommendera någon annan andaktsbok till öfwersättning på lappska, än en liten på finska öfwersatt ströskrift med bilder: kallad: "menniskohjertat, ett Herrans Tempel och en Satans boning." - En annan andelig bok med titel: "En ropandes röst i öknen", skulle ock wara ganska nyttig till läsning för Lapparne; dock måste på

förhand den anmärkningen göras, att ingen boktryckare vågar på eget förlag trycka lappska böcker, emedan afsättningen är obetydlig. En ströskrift, som ursprungligen är skriven på lappska af Theofilus Gran, kallad: "Elsa Lauren Neid," skulle wara nyttig till läsning för Lapparne, om deraf en ny upplaga kunde erhållas. För nykterhetens befrämjande, synes tvänne af undertecknad författade ströskrifter, kallade: "Hålaittem Rigastagasa ja Satte almatja kaskan. Vuostas håalle: Mäso måkkast," tryckt i Hernösand 1839. och "Nobbe Hålaittem Ristagasa ja Satte Almatja kaskan," tryckt i Stockholm 1847, wara ändamålsenlige, om någon wille bekosta nya upplagor af dessa ströskrifter.

Detta är nu, i korthet anfördt, det viktigaste af de förhållanden, som förefallit mig wärda uppmärksamhet under den tid af Sex år, som jag, i egenskap af Visitator tillryggalagt. Och såwida Visitationsterminen för denna gång är tilländalupen, så lærer Maxime Venerandum Consistorium icke underlåta, att påminna Presterskapet i norra Districtet om nytt Visitatorswal.